

Buiten kansen voor sport

Vernieuwingen op het grensvlak van jeugd,
sport en openbare ruimte in Rotterdam

Recreatie ROTTERDAM

Buiten kansen voor sport

Vernieuwingen op het grensvlak van jeugd,
sport en openbare ruimte in Rotterdam

Colofon

Een uitgave van: Recreatie Rotterdam
Productie: Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP), Amsterdam
Research en tekst: Eric Lagendijk (DSP)
Eindredactie: Glenn Tielman en Hans van der Schraaf (Recreatie Rotterdam)
Fotografie:
Monique Baan (pagina 6)
Cees Kuiper (pagina 20)
Maarten Laupman (omslag, pagina 10, 14, 24, 28)
Moetwil & van Dijk (pagina 16)
Wolter Nijenhuis (pagina 4, 8)
Vormgeving: Roel Heerema, BNO (DSP)
Druk: De Appelbloesem Pers
Oplage: 600

Rotterdam/Amsterdam, mei 2000

Voor meer informatie

Recreatie Rotterdam
Coolsingel 6
3011 AD Rotterdam
telefoon: 010 417 29 96

Inhoud

3

Voorwoord	5
Jeugd, sport en openbare ruimte	7
Ervaringen met Sportieve vernieuwing	11
Rotterdamse voorbeeldprojecten	17
Praktische tips	25
Buitenkansen	29

Jeugd, sport en openbare ruimte... je zou zeggen dat ze vanzelfsprekend bij elkaar horen. Voordat auto's bezit namen van de straten in de wijk, zorgden spelende en sportende kinderen voor een levendig straatbeeld. De meeste moeders werkten nog niet buiten de deur en 'hielden een oogje in het zeil'. Rond etenstijd riepen zij hun kinderen weer binnen. In de zomermaanden speelden ze na het eten met volle maag gewoon weer door. De ruimtelijke en sociale omstandigheden waren in die tijd, zo tot het einde van de jaren zeventig, zodanig dat jongeren na schooltijd onbekommerd op grote delen van de straat konden rennen, voetballen, hockeyen en spelen. Ze waren gewoon buiten, en af en toe moesten ze eens plaats maken voor een langskomende auto of fietser. De jeugd maakte langs deze weg kennis met vele bewegingsvormen. Er was strijd, maar ook plezier. Jongeren leerden samenwerken en conflicten op hun eigen manier oplossen. Formele regels en een 'toezichhoudende instantie' bestonden nog niet, en waren eigenlijk ook niet nodig. Een enkele keer sprak de wijkagent je bestraffend toe na een signaal van een boze buurman, en stuurde hij je naar huis. Maar dat was dan wel weer spannend. Het is wat kort door de bocht om uitsluitend het oprukkende autoverkeer als schuldige aan te wijzen voor de teloorgang van de woonwijk als openbare speelwijk. Er is meer aan de hand. Waar zijn de vrije speelveldjes gebleven, die vroeger in of direct aan de wijk lagen? Waar spreken groepen jongeren nog met elkaar af om samen buiten iets te gaan doen? Tegenwoordig staat een woonblok of een kantorengebouw op de plek waar vijftientig jaar geleden nog een ideale, openbare plek was om je als jongere uit te leven. De stad is in rap tempo volgebouwd. Het is een droge constatering dat stadsvernieuwing nergens méér openbare ruimte in de stedelijke omgeving opleverde.

Maar ook de stadsbewoners, jong en oud, zijn veranderd. Talloze gezinnen trokken in de jaren zeventig en tachtig de stad uit om in uitbreidingswijken of groeigemeenten te gaan wonen. Ouderen bleven veelal achter en vrijkomende woningen werden ingenomen door studenten, alleenwonenden en migrantengezinnen die niet vertrouwd waren met het Nederlandse openbare leven. Bovendien rukten de massa- en communicatiemediën in sneltreinvaart op. Een steeds verder groeiend aantal televisie-zenders zendt 24 uur per dag uit. Anno 2000 zappen jongeren niet alleen van zender naar zender, maar surfen ook van website naar chatbox. De vrijetijdssector, met niet in de laatste plaats het uitgaansleven, heeft de laatste twintig jaar een grote stempel op het stedelijke leefklimaat gedrukt. De concurrentie op dit brede terrein is groot: sport en spel moeten het opnemen tegen de discotheek, het museum, de korte of lange vakantie, het stedenbezoek en het vermaak in huis (internet, gameboy). Eenmaal de deur van het studiehuis achter zich dicht trekkend, hebben jongeren aldus een groot aantal keuzemogelijkheden.

Dit alles betekent dat sporten en spelen in de openbare ruimte niet langer vanzelfsprekend is; gemeenten moeten hier de voorwaarden voor scheppen. Specifieke plekken worden aangewezen voor sport en spel in de buurt. De inrichting daarvan moet afgestemd zijn op de behoefte van de jeugd. Toezicht en begeleiding is gewenst en in sommige wijken zelfs noodzakelijk. Langzamerhand kan zodoende de schaarse openbare ruimte, de huiskamer van de stad, weer teruggegeven worden aan de jeugd. Dit gaat niet van de ene op de andere dag. In Rotterdam zijn we hier een jaar of tien actief mee bezig. Dit heeft, met vallen en opstaan, een aantal goede ervaringen opgeleverd: Sportieve vernieuwing op het Henegouwerplein en Schuttersveld, de Thuis op straat-activiteiten, Duimdrop op pleinen in de stad, het pleinbeheer in Noord. Maar ook een aantal zeer eigentijdse, vrij unieke projecten, zoals het skatepark Westblaak en het sport-evenemententerrein Schiehaven-Mullerpiet. Deze initiatieven staan beschreven in dit boekje. Hiermee willen we niet de indruk wekken dat beleid op het gebied van jeugd, sport en openbare ruimte vast staat en niet meer verandert. De inrichting van de stad is nooit af. Blijvende aandacht is nodig om te voorkomen dat de jeugd in de buurten en wijken van de stad noodgedwongen binnen zit, omdat de buitenruimte onvoldoende uitnodigt om er gebruik van te maken. Laat dat dan ook de boodschap zijn die we hiermee willen uitdragen!

Mr. J.H.A. van den Muijsenberg
Wethouder Sport en Recreatie

Jeugd, sport en openbare ruimte

De gemeente Rotterdam nam begin jaren negentig het voortouw bij een landelijke discussie over lokaal sportbeleid. Aan deze discussie lag een inspirerende nota van Recreatie Rotterdam ten grondslag met als titel: *Sportieve vernieuwing: de sport in Rotterdam in beweging*. Hierin tekenden zich de contouren van een nieuwe beleidskoers af. Het nieuwe gedachtengoed was onmiskenbaar beïnvloed door bestuurlijke en sociale vernieuwing die toen in opmars waren. De auteurs stelden vast dat het traditionele sportstimuleringsbeleid geen adequaat antwoord meer gaf op maatschappelijke ontwikkelingen die de sport voor nieuwe problemen stelde. In oude stadswijken, maar ook in naoorlogse uitbreidingswijken, was een andere aanpak noodzakelijk. Sportvoorzieningen waren inmiddels naar de rand van de stad uitgeweken, de druk op de openbare ruimte was sterk toegenomen, nieuwkomers die onbekend zijn met de Nederlandse sportcultuur namen in aantal toe en de sociale infrastructuur van de wijken was uitermate kwetsbaar. Het sportstimuleringsbeleid zat al enige tijd vast en bood geen tegenwicht aan deze ontwikkelingen waarmee de sportaanbieders, zoals Recreatie Rotterdam, sportverenigingen, het sociaal-cultureel werk, scholen en wijkinstellingen werden geconfronteerd. Recreatie Rotterdam werkte van oudsher met een kennismakingsaanbod door middel van sportinstuiven met het adagium 'u vraagt, wij draaien'. Jongeren werden, mede door dit beleid, op geen enkele wijze actief betrokken bij de organisatie en uitvoering van sportactiviteiten.

7

Sportieve vernieuwing stelde een radicale omwenteling van beleid en uitvoering voor. Uitgangspunt is kwaliteit in plaats van kwantiteit, wijkgericht in plaats van stadsgericht, proces in plaats van product, de sporters als producent in plaats van consument, regie in plaats van uitvoering.

De sportconsulenten moesten hun trainingspakken voortaan thuislaten, maar ook achter de computer vandaan komen. Ze moesten vooral de wijken in, en bewoners, instellingen en andere gemeentelijke diensten het belang van sport laten inzien. De openbare ruimte moest weer teruggewonnen worden, om zodoende sport om de hoek van de straat weer mogelijk te maken. Sport moest weer een 'item' worden om de buurt nieuw leven in te blazen. Om de kinderen en de jeugd weer te laten sporten en spelen. En om verenigingen weer aanwas van onderop te geven. 'Sport als middel' enerzijds, maar vooral en veel nadrukkelijker 'sport als belangrijk doel op zichzelf' anderzijds.

Het beleid was zijn tijd, zo blijkt nu, een aantal jaren vooruit, want het is veelzijdig en onderling samenhangend. Het sluit aan op meerdere beleidsontwikkelingen, deels van andere gemeentelijke diensten, zonder dat het aan eigen zeggingskracht inboet. We noemen lokaal preventief jeugdbeleid, wijkbeheer, verlengde schooldag, verenigings-

ondersteuning, schoolsport en behoud en herstel van de openbare ruimte. Recreatie Rotterdam heeft behoedzaam geopereerd ten aanzien van Sportieve vernieuwing. Tussen 1994 en 1998 zijn twee experimenten uitgevoerd, één op het Schuttersveld en één op het Henegouwerplein. Toen tussentijds bleek dat de nieuwe werkwijze vruchten begon af te werpen, stond een aantal deelgemeenten al in de rij om met Sportieve vernieuwing aan de slag te gaan. Ook andere steden en zelfs landelijke sportorganisaties volgden Sportieve vernieuwing met belangstelling en namen het beleid, of delen ervan, over.

Evaluatie van Sportieve vernieuwing wees uit dat de beleidskoers met succes is ingezet in het bredere beleid van zowel Recreatie Rotterdam als van de meeste deelgemeenten. Een groot aantal projecten en initiatieven op het grensvlak van jeugd, sport en openbare ruimte is duidelijk geïnspireerd op Sportieve vernieuwing. Voorbeeldprojecten zijn onder meer het sportevenemententerrein Schiehaven-Mullerpier, skatepark Westblaak en aanleg en inrichting van het Roel Langerakpark. Gelijkgelichte initiatieven die ongeveer in dezelfde periode tot ontwikkeling zijn gekomen, zullen wij eveneens voor het voetlicht brengen, zoals Duimdrop, Thuis op straat en pleinbeheer in deelgemeente Noord.

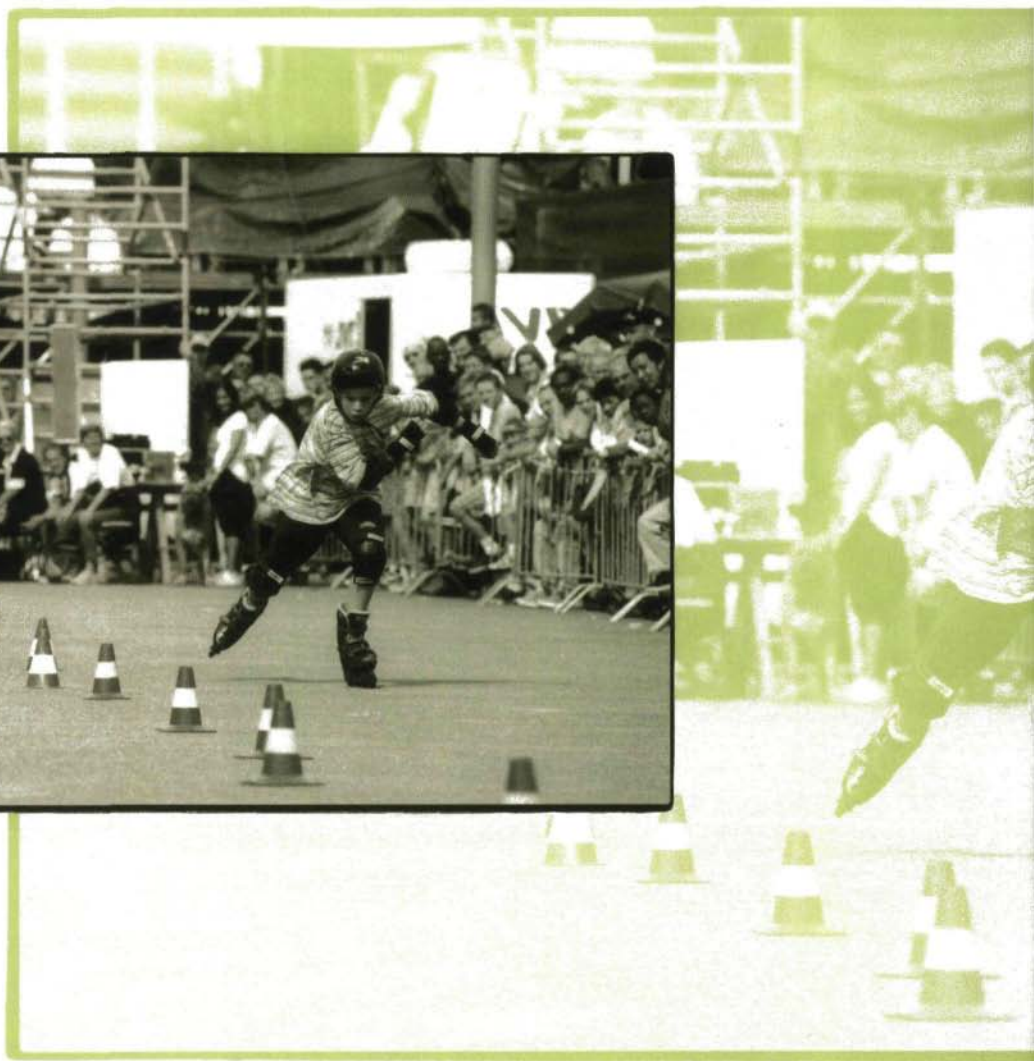
Volgens de gemeente Rotterdam is het de hoogste tijd om hiermee in volle glorie naar buiten te treden. Wij wensen u dan ook veel leesplezier toe, en hopen dat onze tips en handreikingen u zullen inspireren tot nieuwe kruisbestuivingen tussen de beleids-terreinen voor jeugd, sport en openbare ruimte.

Leeswijzer

Het tweede hoofdstuk van deze brochure behandelt het beleid en de uitvoering van Sportieve vernieuwing: wat is het doel van Sportieve vernieuwing? Welke strategie zit erachter? Hoe wordt Sportieve vernieuwing uitgevoerd, en hoe verliepen de twee experimenten tussen 1994 en 1998? Wat leverde Sportieve vernieuwing tot dusverre op?

In het derde hoofdstuk worden andere Rotterdamse voorbeeldprojecten gepresenteerd die geïnspireerd zijn op, of raakvlakken hebben met Sportieve vernieuwing. Deze projecten hebben met elkaar gemeen dat organisaties op de terreinen jeugd, sport en openbare ruimte goed met elkaar samenwerken. Vaak spelen scholen hier ook een belangrijke rol bij.

Het vierde hoofdstuk geeft een aantal tips bij het opzetten van beleid en het voorbereiden van projecten op dit terrein aan de hand van Rotterdamse ervaringen. Tenslotte biedt het vijfde hoofdstuk 'buitenkanssen' om een dergelijk beleid weer verder te ontwikkelen. Deze aanbevelingen komen voort uit de praktijkervaring met Sportieve vernieuwing en de andere voorbeeldprojecten.

Ervaringen met Sportieve vernieuwing

De kern van Sportieve vernieuwing

Sportieve vernieuwing is het Rotterdamse antwoord op maatschappelijke problemen waarmee de lokale sport en het gemeentelijke beleid begin jaren negentig werden geconfronteerd. Het traditionele voorwaardenscheppende en stimulerende beleid konden daar geen antwoord op geven. De problemen en bedreigingen waren hardnekkig: volgebouwde 'oude' wijken, weinig sportverenigingen in die wijken, kinderen en jongeren die niet vanzelfsprekend meer aan sport doen, scholen die sport en bewegen niet meer hoog op de agenda hebben staan, en nieuwkomers die de Nederlandse sportcultuur nauwelijks kennen.

Een grote stad zoals Rotterdam had al langere tijd te kampen met voor de sport ongunstige ontwikkelingen. In de meer centraal gelegen wijken verrezen kantoren op plekken waar nog ruimte was. Hierdoor werden sportvelden verplaatst naar de rand van de stad. Ook de sociale infrastructuur in deze oude wijken was voor sport kwetsbaar. De sociaal-economische positie van de meeste bewoners was laag, voor veel nieuwkomers was het Nederlandse verenigingsleven een onbekend verschijnsel. Vooral jongeren waren aangewezen op de schaarse mogelijkheden die de resterende openbare ruimte hun nog bood. En juist die openbare ruimte, de huiskamer van de stad, verloederde. Pas in de jaren negentig ontstond het inzicht dat de kwaliteit van de openbare ruimte een harde indicator is van leefbaarheid. Inmiddels was deze buitenruimte lang niet altijd meer ontmoetingsplaats, maar veeleer gevarenzone voor kinderen en jongeren, niet altijd meer openbaar, maar gereserveerd voor specifieke groepen.

Sportieve vernieuwing zet in op de volle breedte van het werkterrein rond sport, jeugd en openbare ruimte. De openbare ruimte van de wijk moet weer heroverd worden. Bewoners en instellingen spelen daarbij een cruciale rol. Sportieve vernieuwing bevat hiervoor vier sporen die onderling op elkaar kunnen ingrijpen:

- *sportieve educatie*: de schoolgaande jeugd wordt op jonge leeftijd aangemoedigd en in staat gesteld om buiten schooltijd zelf sportieve activiteiten te organiseren. Doel: het opdoen van ervaring met zelforganisatie en het ontwikkelen van een sportieve attitude bij de jeugd.
- *sportieve stadsontwikkeling*: niet alleen aan de rand van de stad, maar ook in de meer centraal gelegen buurten wordt bewoners de ruimtelijke gelegenheid geboden om op velerlei wijze sport te beoefenen. Doel: het bieden van ruimtelijke mogelijkheden om bewoners op eigen wijze met sport bezig te laten zijn.
- *sportieve buurtontwikkeling*: in de buurten is een belangrijke rol weggelegd voor wijkorganisaties en instellingen om bewonersinitiatieven voor sport te stimuleren en

ondersteunen. Doel: het stimuleren van zelforganisatie op buurtniveau voor allereerste groepen bewoners.

- *sportieve ondersteuning*: de basis van sportbeoefening, de georganiseerde sport, wordt actief ondersteund en geadviseerd om de continuïteit en kwaliteit van het bestuurlijk en technisch kader te bevorderen. Doel: het bieden van organisatorische ondersteuning aan sportverenigingssport in alle ontwikkelingsfasen, waardoor continuïteit wordt bevorderd.

Deze vier sporen samen zouden invulling moeten geven aan de centrale doelstelling van Sportieve vernieuwing: 'Het van overheidswege creëren van zo gunstig mogelijke voorwaarden voor sportbeoefening op buurt- en wijkniveau waardoor participatie en betrokkenheid van buurtbewoners toenemen, en nieuwe initiatieven van bewoners tot bloei komen.' Uit deze doelstelling valt op te maken dat Sportieve vernieuwing streeft naar het uitbouwen en instandhouden van een sportieve infrastructuur van laagdrempelige accommodaties, verenigingen en clubjes.

Uitgangspunten

Sportieve vernieuwing is uit op nieuwe groepsvorming in de sport en op het voortbestaan en uitbouwen van het particulier initiatief, in casu het sportverenigingsleven. Kortom, Sportieve vernieuwing staat voor de continuïteit van het zelforganiserend vermogen dat de Nederlandse sport al zo lang kenmerkt. Om die reden legt Recreatie Rotterdam de verantwoordelijkheid bij de betrokkenen zelf: de wijkbewoners, de sporters en het maatschappelijk middenveld van wijkinstellingen, sportclubs, scholen en het sociaal-cultureel werk. Aangezien Sportieve vernieuwing geen kortstondige impuls is of een afgebakend, tijdelijk project, gaat Recreatie Rotterdam uit van een procesmatige aanpak in de buurt. Het beoogt dus een ontwikkeling in gang te zetten die de buurten weer in beweging moet brengen om broedplaatsen voor sportbeoefening te worden. Dat maakt ook begrijpelijk waarom de coördinatie van initiatieven in de buurt ligt. Daar vindt 'het aanjagen' plaats, de promotie, het 'mond-tot-mond-reclamecircuit' van instellingen, de afstemming en het onvermijdelijke overleg. Maar Sportieve vernieuwing mag niet verworden tot een vergaderapparaat. Het moet fris en initiatiefrijk blijven, steeds alert op het aanwakkeren van initiatief en het genereren van nieuwe ideeën. Het moet aansluiten op wat andere instellingen in de buurt al doen, en daaraan toevoegen wat nog niet wordt gedaan. Het mag concurrerend zijn wanneer het aanbod in de omgeving onvoldoende is. Stedelijke supervisie is nodig om de veranderingen in de buurten te volgen en waar nodig te ondersteunen. Evaluatie is wenselijk om uit de praktijkervaringen lering te trekken en Sportieve vernieuwing ook voor anderen inzichtelijk te maken. Daar is dit verhaal het eindresultaat van.

Twee experimenten

Om deze nieuwe beleidskoers met zijn organisatorische uitgangspunten te toetsen aan de werkelijkheid, zijn in 1993 twee experimenten voorbereid, die in april 1994 van start gingen. Dit betreft de experimenten Henegouwerplein in Delfshaven en het Schuttersveld in Crooswijk. Een haalbaarheidsonderzoek had inmiddels uitgewezen dat beide experimenten een behoorlijke kans van slagen zouden hebben.

Het Henegouwerplein was een jarenlang verwaarloosde openbare (school)sportvoorziening die zou moeten uitgroeien tot een broedplaats van zelfgeorganiseerde initiatieven van buurtbewoners, zo nodig ondersteund door wijkinstellingen, zoals de nabijgelegen school, het trefcentrum, de bewonersorganisatie en de migrantenverenigingen. Recreatie Rotterdam diende hier randvoorwaarden voor te scheppen door middel van een projectmedewerker en een grondige onderhouds- c.q. opknapt. Het veld werd al redelijk goed benut in de perioden april-juni en augustus-oktober, maar hierbij traden wel eens conflicten op tussen verschillende gebruikersgroepen. Bovendien was er overlast door de aanwezigheid van zwervers en junks, en was er sprake van vervuiling door het achterlaten van rotzooi. Het was dus tevens de bedoeling dat de sporters meer verantwoordelijkheid aan de dag zouden leggen voor het beheer.

Het Schuttersveld, eveneens een openbare sportvoorziening, had bij aanvang van het experiment een minder gunstige uitgangspositie. De inrichting van het gebied was onoverzichtelijk, de toplaag van koolas minder goed geschikt voor recreatiesport en het toenmalige gebruik was beperkt. Bovendien waren er weinig instellingen in de wijk die het particulier sportinitiatief wilden stimuleren. De hoop was daarom vooral gericht op ondersteunende werkzaamheden van de projectmedewerker en het naastgelegen overdekte sportcentrum. Bovendien zouden de sportverenigingen die in deze deelgemeente gevestigd zijn, het Schuttersveld kunnen gebruiken als uitwijkvoorziening of kweekvijver van verenigingssporters.

13

Opbrengsten Henegouwerplein

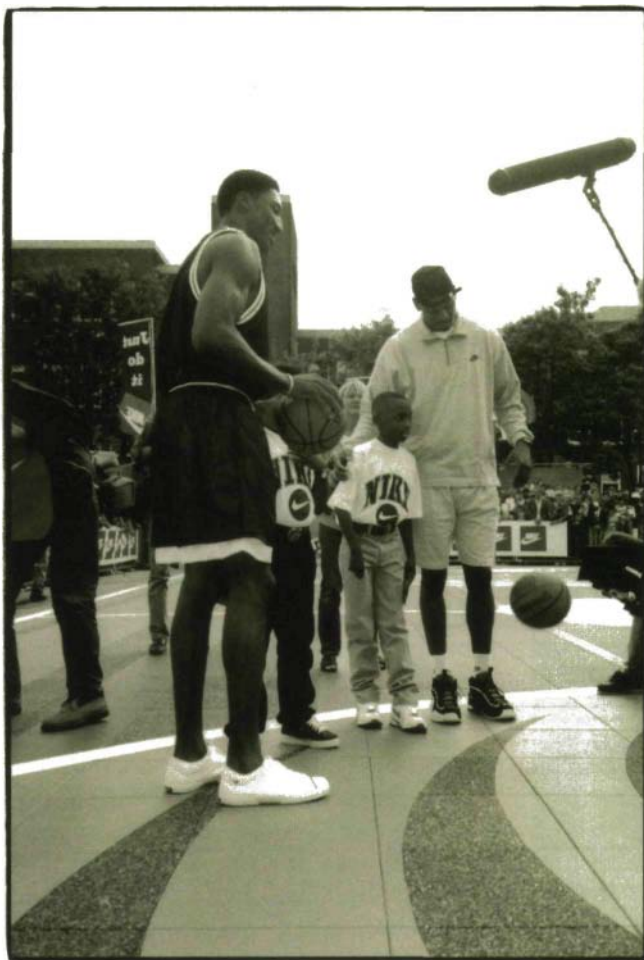
Het sportveld op het Henegouwerplein is lange tijd onderwerp geweest van stedenbouwkundige studies voor woning- en kantoorbouw. Sportieve vernieuwing heeft ertoe bijgedragen dat dit veld weer nieuw leven is ingeblazen, en ook in de toekomst goed benut zal worden als sportieve buurtontmoetingsplaats. Tijdens de duur van het experiment is vooral veel aandacht besteed aan de herkenbaarheid en uitstraling van de accommodatie, de serviceverlening en de kwaliteit van voorzieningen. Zo is een werkplek gerealiseerd voor de projectmedewerker en twee ID-medewerkers (ID staat voor Instroom-Doorstroom; voorheen betrof dit medewerkers in het kader van de banenpool- of Melkertregeling) die het dagelijks beheer verrichten, een sport- en speluitleen verzorgen en toezicht houden. Door deze maatregelen zijn vandalisme en

vervuiling sterk teruggedrongen. De beheerders hebben een goede band met de jongeren opgebouwd. Het achterstallig onderhoud van velden, paden, hekwerk en gebouw is ingelopen. De speeltuin is helemaal vernieuwd. Een van de hoogtepunten is het aanleggen van een nieuw basketbalveld volgens het Niké PLAY-program waarvoor oude sportschoenen zijn vormalen tot tegels. De opening van dit veld werd onder massale belangstelling ingeluid door een demonstratiewedstrijd waarin twee coryfeeën uit de Amerikaanse NBA een glansrol speelden. Door het grote gebruik is de top laag van basketbalveld ieder jaar vervangen. Inmiddels is weer overgestapt op een top laag van asfalt.

In overleg met de gebruikers is besloten om het grasveld tegenover het schoolplein en het kleedgebouw te vervangen door een kunstgrasveld, dat tegemoet komt aan de

intensieve bespeling. Het kleedgebouw wordt opgeknapt en uitgebreid met een recreatieruimte waar getafeltenist kan worden.

Graffitijsputters zijn ingeschakeld voor het ontwerp op de kleedkamers. Deze acties hebben ertoe geleid dat het veld weer een goed bezochte ontmoetingsplek voor jong en oud is geworden waar de buurtbewoners trots op zijn. Door mond-tot-mondreclame zijn de sportgroepen als het ware vanzelf naar het veld toegezogen. De medewerker en beheerders hebben dit ook gestimuleerd door regelmatig toernooien en sportdagen te organiseren. Het zijn meestal informele allochtone jeugdgroepen die op de velden tegen elkaar voetballen of basketballen. Tijdens en vlak na schooltijd maken leerlingen van het nabijgelegen Henegouwercollege gebruik van de velden. In de buurt zijn geen sportclubs gevestigd. Enthousiast geworden sporters worden wel geregeld doorverwezen naar sportverenigingen buiten de buurt.

Met de aanleg van een multifunctioneel veld en de komst van een assistent-beheerder is het gebruik van het Schuttersveld flink toegenomen. Hiervan is een effect uitgegaan op andere pleinen in de buurt die inmiddels intensiever worden benut. Het koolasveld op het Schuttersveld vraagt echter nog steeds om vervanging: bespeling hiervan is slechts beperkt mogelijk. Gedurende het experiment, dat wat later op gang kwam dan het Henegouwerplein, zijn vandalisme en vervuiling op en van het veld afgenomen. Net als bij het Henegouwerplein zijn wijkinstellingen nauwelijks betrokken bij het reilen en zeilen van het veld. Dat blijkt ook niet echt nodig: sportgroepen worden door de nieuwe organisatie automatisch naar het veld toegetrokken. Sport- en speluitleen en het organiseren van wedstrijden en toernooien dragen hiertoe bij. Ook op het Schuttersveld zijn het voornamelijk allochtone jeugdgroepen die komen sporten. Soms komen ze tijdens toernooien uit tegen wijkagenten! Op het Schuttersveld vinden cursussen plaats in het kader van de sportieve basisschool. Kinderen van diverse basisscholen uit de buurt maken hierbij tijdens en na schooltijd kennis met allerlei zaken die met sport verband houden zoals gezond bewegen, voedingsleer en blessurepreventie. Hier zijn enkele sportverenigingen uit de omgeving bij betrokken. In vergelijking met het Henegouwerplein is de mate van zelforganisatie en betrokkenheid van sporters op het Schuttersveld wat minder ver

gevoerd. De projectmedewerker is dan ook vaak degene die activiteiten opzet, een soort bespelingsrooster hanteert en het beheer coördineert.

Zowel het experiment Schuttersveld als Henegouwerplein is inmiddels regulier ondergebracht in het sportbuurtwerk. Op stedelijk niveau staat het sportstimuleringsbeleid al weer enkele jaren volledig in het teken van Sportieve vernieuwing. Onlangs is een Rotterdams sportfonds 'Kansen voor de sport' in het leven geroepen waarop bestaan de sportverenigingen, maar ook nieuwe zelforganisaties zoals sport- of buurtclubs een beroep kunnen doen voor een ondersteuningssubsidie van maximaal f 5.000,00. Doel van 'Kansen voor de sport' is om mensen in de wijk en buurt samen te laten sporten. Recreatie Rotterdam wil dit bereiken door:

- sportverenigingen te ondersteunen bij het leren omgaan met veranderingen in hun omgeving en de gevolgen die deze hebben op het functioneren van de vereniging. Denk hierbij bijvoorbeeld aan instroom en opvang van nieuwe leden en aan de inzet van vrijwilligers;
- initiatieven in buurten en wijken te ondersteunen. Hier gaat het vooral om het binden van de jeugd aan sport en spel en om het stimuleren van georganiseerde sport in buurten waar sportverenigingen ontbreken.

Iedereen kan een aanvraag indienen bij de gemeente. Plannen moeten wel voldoen aan een aantal criteria.

Rotterdamse voorbeeldprojecten

In het kielzog van Sportieve vernieuwing is in de jaren negentig in Rotterdam een behoorlijk aantal projecten voorbereid en uitgevoerd op het grensvlak van jeugd, sport en openbare ruimte.

Deze projecten kenmerken zich door een aantal gemeenschappelijke elementen:

- uitgaan van de reële behoefte van de jeugd uit de stedelijke omgeving;
- betrekken van de jeugd en de wijkinstellingen bij de planvorming;
- optimaal benutten van de schaarse buitenruimte in de stedelijke wijken;
- beheer, onderhoud en toezicht van voorzieningen zo veel mogelijk in handen geven van de direct betrokkenen: bewoners en gebruikers, waaronder ook de jeugd;
- tijdens de ontwerpfase van voorzieningen aandacht besteden aan het toekomstig beheer;
- het stimuleren en ondersteunen van vormen van zelforganisatie van de sportende jeugd, bijvoorbeeld door de wijkinstellingen en sportverenigingen.

17

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op een aantal voorbeeldprojecten die meerdere van bovengenoemde elementen bevatten.

Skatepark Westblaak

In Rotterdam is een beperkt aantal vrij sobere skatevoorzieningen, vooral op afgelegen, slecht bereikbare en onaantrekkelijke plekken in de stad. Vanwege verkeerde constructie zijn deze praktisch niet bruikbaar en bovendien, door ontwikkelingen in het skaten, sterk verouderd. Aangezien steeds meer skaters met verzoeken voor een goede accommodatie bij de gemeente kwamen, is op bijzondere wijze een ambitieus plan opgesteld. Deze ambities lopen in de pas met de enorme vlucht die het skaten de afgelopen jaren heeft doorgemaakt. De introductie van in-lineskaten maakt hier onderdeel van uit.

Het ontwerpvoorstel voor een skatepark op de Westblaak voor jongeren uit Rotterdam en omgeving is in samenwerking tussen Recreatie Rotterdam, de diensten DS+V en Gemeentewerken, skaters en ondernemingen in skatemateriaal tot ontwikkeling gebracht. De skaters hebben zich sterk laten inspireren door voorbeelden van dergelijke voorzieningen in steden als Parijs en Los Angeles waar op aantrekkelijke locaties mogelijkheden zijn om het skaten aan een breed publiek te demonstreren. Alle vormen van rolsporten moeten op het skatepark tot hun recht kunnen komen. Dit vereist de aanwezigheid van verschillende toestellen, zoals halfpipes, ramps, een funbox en trappen.

In Rotterdam was al langere tijd sprake van irritaties bij zowel skaters als winkeliers, bedrijven en bezoekers van het winkelgebied in het centrum. Daar ontmoeten skaters elkaar en botsten, bij gebrek aan voorzieningen, letterlijk en figuurlijk met ondernemers en bezoekers. Skaters stelden daarom voor zelf betrokken te willen zijn bij planvorming en aanleg van adequate voorzieningen. Zij hebben immers de meeste vakkennis. De gemeente omarmde dit initiatief en selecteerde samen met de jongeren een plek tussen het centrumwinkelgebied en de Witte de Withstraat. Naast een activiteit voor jongeren, kan skaten daar bovendien uitgroeien tot een bijzonder schouwspel met een nuttige brugfunctie voor het gebied. Een groepje van vijf 'hard-core-skaters' vormt de drijvende kracht achter de planvorming. Deze jongeren krijgen ondersteuning van actieve skaters. De skate-achterban wordt geschat op 150 jongeren die het project aandachtig volgen.

De gemeente Rotterdam heeft aan de realisering van de skatevoorziening een aantal voorwaarden verbonden. Zo moet de voorziening voor skaters van alle niveaus toegankelijk zijn: van beginner tot expert. Het huren van skatemateriaal mag voor jongeren geen onoverkomelijke drempel vormen. Beheer en toezicht dienen goed geregeld te zijn en jongeren krijgen hierin ook een rol. Zij hebben sowieso een belangrijke functie bij de ontwikkeling en organisatie van het skatepark. De jongeren kunnen hierdoor werkervaring opdoen door taken in verhuur, beheer en organisatie. Het skatepark biedt de mogelijkheden om trainingen en lessen te volgen in allerlei skate-technieken, waaronder ook rem- en valtechniek. Uiteraard is het park goed bereikbaar met het openbaar vervoer en zullen horeca, telefoon en toiletten nabij zijn. Het skatepark beslaat zo'n 6.700 m² en zal in de loop van 2000 worden aangelegd.

Sport-evenemententerrein Schiehaven-Mullerpier

Het sport-evenemententerrein is onderdeel van het plangebied Schiehaven-Mullerpier, liggend op de grens van het stadscentrum en Delfshaven. Door het vertrek van de havenactiviteiten is hier ruimte ontstaan voor een van de belangrijkste binnenstedelijke rivieroeverlocaties van Rotterdam.

Delfshaven is een gebied met veel bebouwing en relatief weinig openbare ruimtes zoals parken, pleinen en sportplekken. Het sport-evenemententerrein zal onder andere de functie van de Mullerpier als locatie voor kermissen en circus overnemen. Deze ruimte geeft Delfshaven weer een venster naar de rivier. Het terrein wordt een podium voor zowel Delfshaven als de stad: een plek waar volop mogelijkheden zijn voor sport en spel, met een speelveld van gras en asfalt, een plein en een waterspeelplaats. Op het grasveld kan worden gevoetbald. Het verharde veld biedt ook mogelijkheden voor volleybal en basketbal. Het terrein is openbaar toegankelijk, maar biedt ook plaats aan georganiseerde groepen. Op het grote plein kan worden gefietst,

gevliegd en geskeeld. Over het plein loopt een gladde baan van 750 meter lang en zo'n vijf meter breed. Voor kinderen komt er een waterspeelplek naast het Maas-kantgebouw waar de ouders prettig kunnen vertoeven. Vanuit een beheerdersgebouw met toiletten, EHBO en kleedruimte vindt materiaaluitgifte en toezicht plaats.

Ter hoogte van het evenementenpark wordt de dijk verbreed en van een opstaande rand voorzien. Dit zal fietsers en voetgangers verleiden om de pleinactiviteiten te bekijken en van het uitzicht over stad en water te genieten. Afgeschermd van het snelle verkeer ontstaat zo een aangename plek om er beschut en rustig te verblijven. Op het evenemententerrein zal jaarlijks de Rotterdamse kermis en tweejaarlijks het circus plaatsvinden. Daarnaast keren ook andere stedelijke en wijkgerichte evenementen, zoals beurzen en muziekoptredens, regelmatig terug op het terrein. Volgens planning wordt het sport-evenemententerrein in 2002 opgeleverd.

Inrichting sportieve buitenruimte Delfshaven

De Schiehaven-Mullerpier is niet de enige plek in de deelgemeente Delfshaven die herontwikkeld gaat worden. Er zijn talrijke initiatieven die de buitenruimte in en direct rond Delfshaven een nieuwe impuls moeten geven. De druk op de openbare ruimte in Delfshaven is enorm groot, te meer daar het aantal kinderen en jongeren in de deelgemeente de laatste jaren behoorlijk is gestegen. Het streven is om een ring van goed bereikbare sportief-recreatieve voorzieningen te realiseren rondom Delfshaven. In de wijken zelf wordt zoveel mogelijk ingezet op dubbel grondgebruik. Zo zullen schoolpleinen in de nabije toekomst steeds vaker buiten schooltijden benut worden als sport- en spelplein. Daarvoor zullen veel schoolpleinen heringericht gaan worden. Binnenterreinen die omsloten worden door woningen zullen in toenemende mate worden opengesteld voor recreatief verblijf.

Bij de planvorming is het uitgangspunt steeds:

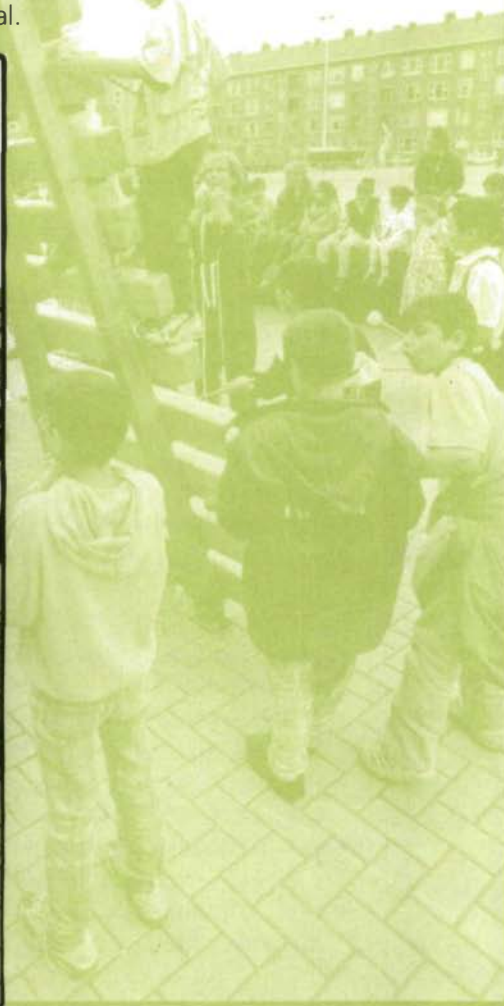
- een hoogwaardige gebruikskwaliteit voor brede lagen van een multiculturele wijkbevolking;
- een open en uitnodigend karakter met een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid, met name te voet en per fiets;
- functioneel beheer en toezicht, aangevuld en ondersteund door betrokken wijkbewoners;
- zoveel mogelijk vermijden van een tak-van-sportspecifieke inrichting zodat een veelheid van sporten beoefend kan worden;
- betrokkenheid van en voorlichting aan buurtbewoners, zowel bij de planvorming als bij het voorbereiden van het toekomstige sociaal beheer.

Enkele herinrichtingsprojecten in Delfshaven die in 2000 zullen worden uitgevoerd, zijn in dit kader vermeldenswaardig. Zo zal in het Roel Langerakpark een elipsvormige wiel- en skatebaan worden aangelegd. Er komt een gebouw van waaruit beheer, toezicht en materiaaluitleen plaatsvindt. Op het middenterrein is ruimte voor bal- en teamsporten, waaronder cricket, streethockey en diskolf. Daarnaast wordt geïnvesteerd in een kinderdagverblijf en een bouwspeeltuin die in het kader van 'duurzame stad' opnieuw wordt ingericht.

De Heemraadsingel, die dwars door Delfshaven loopt, zal opnieuw geprofileerd worden met extra aandacht voor sport en spel in de openbare ruimte. Dit geldt ook voor het gebied aan de Borgerstraat bij het Spartastadion. Hier zullen veldjes worden aangelegd voor straatvoetbal en basketbal.

20

'Thuis op straat' (TOS) is een uit de praktijk van alledag ontstane methode om de straten en pleinen weer terug te geven aan de jeugd om te sporten spelen, en daar zelf nauw bij betrokken te zijn. De organisatie en begeleiding is in handen van professionele TOS-teams. Positief gedrag van jongeren wordt beloond. Voor alle leeftijdsgroepen, jongens en meisjes is wat te doen, van rolschaatsen en basketballen tot pleintjesvoetbal en karaoke. De kracht van de methode schuilt in de groeiende betrokkenheid van de jeugd zelf, maar ook van hun ouders, van buurtinstellingen, winkeliers en bedrijven. Daarnaast werken de politie, de scholen en het jongerenwerk actief mee.

TOS slaat in de praktijk goed aan bij zowel de jeugd als de betrokken instellingen. Kinderen durven weer buiten te spelen. Vandalisme en vervuiling nemen langzamerhand af. Deze winst is grotendeels te danken aan de werkwijze van de TOS-medewerkers die allemaal een specifieke training hebben gevolgd die is toegesneden op de stedelijke praktijk. TOS, in 1996 gestart vanuit het veiligheidsbeleid, is sindsdien steeds meer in het teken komen te staan van preventief jeugdbeleid.

21

Enkele kernbegrippen van de aanpak zijn: 'niet alles mag getolereerd worden', 'duidelijke grenzen liggen bij een aantal collectieve waarden en normen ongeacht culturele afkomst', 'liefde en aandacht voor de jeugd doen wonderen', en 'respect en fatsoen tonen en vragen'.

Recreatie Rotterdam werkt, vooral in het sportbuurtwerk, nauw samen met de TOS-organisatie. De sportbuurtwerkers leggen vaak de contacten met sportclubs zodat goede samenwerkingsverbanden ontstaan tussen scholen, verenigingen en de jeugd op de pleinen. In vaktermen wordt TOS omschreven als een integrale en preventieve aanpak gericht op jeugd van 2 tot 19 jaar om de leefbaarheid op straten en pleinen te vergroten. TOS draait 365 dagen per jaar, en vooral ook 's avonds, in de weekends en tijdens vakanties, wanneer veel kinderen en jongeren buiten zijn. Regelmaat is belangrijk: TOS-teams organiseren op vaste tijden bekende activiteiten, zodat de jeugd weet wanneer ze waar moet zijn. Inzet van de TOS-medewerkers kan gericht zijn op toezicht, binding zoeken, systematisch signaleren, sfeer scheppen of onveilige plekken heroveren. De medewerkers leggen alle bevindingen en vorderingen vast in een logboek. Deze gegevens vormen de input voor continue monitoring, evaluatie en bijstelling. TOS heeft dus ook een bedrijfsmatige aanpak. TOS-medewerkers zijn er in verschillende rangen en standen: doorstroming is goed mogelijk. De meeste TOS-medewerkers zijn Melketiers, jongerenpoolers, inmiddels ID-medewerkers en vrijwilligers.

Pleinbeheer Noord

Deelgemeente Noord geeft invulling aan een eigen pleinenplan met pleinbeheerders, hoewel missie en werkwijze sterk overlappen met TOS. De communicatie met betrokken partijen, het leveren van maatwerk per plein, doorstroming van beheerders en uitbreiding van formatie in Noord moeten nog sterk ontwikkeld worden. Voordeel van een 'deelgemeentelijke aanpak' is dat andere overheidstaken eenvoudiger in de werkwijze verankerd kunnen worden. Dit blijkt ook uit het takenpakket van de beheerders:

- signaleringsfunctie;
- uitvoeren van lichte onderhoudswerkzaamheden;
- toezicht houden;
- leveren van assistentie bij pleinactiviteiten;
- verzorgen van sport- en speluitleen.

22

Duimdrop

TOS is nauw verbonden aan Duimdrop, ook al een Rotterdamse uitvinding van voormalig opbouwwerker Ton Huiskens. Met Duimdrop wordt gezorgd voor speelgoedcontainers op pleinen om de veiligheid en leefbaarheid te bevorderen. Duimdrop is een speelgoedcontainer, EHBO-post en toezichtpost ineen. De jeugd van 4 tot 14 jaar kan gratis speelgoed lenen uit fraai vormgegeven containers die door een ID-medewerker beheerd wordt. Deze medewerker zorgt ook voor toezicht en begeleiding. Voor speciale materialen, zoals skeelers, moet met 'duimdropgeld' ('duimen') worden betaald. Dat kan weer worden verdiend met inzet voor het plein of de buurt, bijvoorbeeld door schoonmaak, boodschappenklusjes of begeleiding geven aan jonge kinderen.

Structureel aandacht voor jeugdparticipatie

In alle genoemde projecten staat jeugdparticipatie in en door sport hoog op de agenda. Recreatie Rotterdam beschouwt sport, behalve als een doel op zichzelf, ook als een uitstekend middel om met name jongeren vanaf 15 jaar te bereiken en ermee in gesprek te komen. Jongeren blijken graag bij sport betrokken te willen zijn, getuige projecten als skatepark Westblaak, Henegouwerplein en allerlei schoolsportprojecten. De pleinenprojecten van TOS en deelgemeente Noord laten zien dat jongeren niet alleen meedoen, maar ook verantwoordelijkheid tonen voor beheer en begeleiding.

In deelgemeente Prins Alexander wordt ervaring opgedaan met 'Community Youth Mapping', een vorm van jeugdparticipatie die in de Verenigde Staten is ontwikkeld.

Jongeren verzamelen volgens dit concept zelf op actieve wijze informatie in een wijk door het gebied te onderzoeken en met allerlei sleutelpersonen te praten. Langs deze weg geven jongeren aan wat zij de sterke en zwakke punten van een wijk vinden. Ook presenteren zij een plan waarmee de wijk meer een wijk van jongeren kan worden. Sleutelwoord van 'youth mapping' is 'hulpbronnen', die de jongeren zelf in kaart brengen. Hulpbronnen zijn ruimten, plekken, en mensen die de jeugd belangrijk vindt. Deze hulpbronnen kunnen de positie van jongeren versterken.

De winst van een dergelijke werkwijze ligt behalve in een grondige kennismaking met de wijk en een grotere betrokkenheid van jongeren bij de wijk ook in een constructieve bijdrage aan verbeteringen van voorzieningen, organisaties en het leven in de wijk. Jongeren worden daarmee medeverantwoordelijk gemaakt voor het vervolg op hun plannen en voorstellen.

Inmiddels heeft jeugdparticipatie een structurele basis gekregen in de persoon van een stedelijke projectleider en een plan van aanpak met meer dan twintig projecten.

23

In de zomer van 2000 plaatst de stichting Opzoomer Mee met behulp van een campagne sport en spel van jongeren in de wijk nadrukkelijker in de schijnwerpers. In samenwerking met Recreatie Rotterdam worden onder het motto 'Oléé' jongeren in de wijken uitgedaagd om te demonstreren wat ze aan sport en spel doen. De campagne heeft ook tot doel om een impuls te geven aan het verder uitbreiden van een sport- en spelnetwerk in de wijk, met bewoners, instellingen, scholen en verenigingen. Hiervoor is een communicatieplan opgesteld.

Elke wijk in Rotterdam kan meedoen. Daartoe zijn vanaf februari 2000 zogenaamde 'gangmakers' in de wijken gezocht, veelal afkomstig uit het opbouwwerk, sociaal-cultureel werk en jongerenwerk. Zij trekken de campagne. Voorwaarde is onder meer dat men in de wijk tenminste drie sport- en spelevenementen organiseert in de periode mei-oktober. Bovendien moet ieder evenement goed doordacht zijn op ontmoeting van bijvoorbeeld verschillende culturen, generaties of leefstijlen. Ook moet er een vraag, wens of uitdaging van of voor bewoners aan het evenement ten grondslag liggen. Volgens de genoemde welzijnsinstellingen doen vrijwel alle wijken mee. Hoewel de campagne geen structureel karakter heeft, zal bij gebleken succes in 2001 een vervolg plaatsvinden.

De tweede campagne van Opzoomer Mee 'Hé halo!' is opgezet om bewoners op 'straatniveau' aan te zetten tot het organiseren van sport- en spelactiviteiten die de leefbaarheid van de straat ten goede komen. Plannen die daaraan voldoen, worden beloond met een Opzoomerbon ter waarde van f 250,00. Dit bedrag voorziet het initiatief van een financiële basis.

Praktische tips

Absolute voorwaarden om projecten op het terrein van jeugd, sport en openbare ruimte tot een succes te maken zijn terug te vinden op de volgende niveaus:

- een welwillend stadsbestuur en deelgemeentelijk bestuur, die bereid zijn te investeren in sport en sportieve recreatie;
- de bereidheid van beide besturen om openbare, laagdrempelige sportvoorzieningen in de wijken in stand te houden;
- organisaties in de wijken die bewoners benaderen en ondersteunen om zelf initiatieven te nemen voor het gebruik van de faciliteiten;
- een projectorganisatie die zorgt voor coördinatie van gebruik, beheer, toezicht en onderhoud.

25

Ondersteuning van lokale sportinitiatieven

Langs deze weg is het mogelijk om zelforganisaties adequaat te ondersteunen. In die zin kan dan ook het beste gesproken worden van 'geholpen zelforganisaties'. De mogelijkheden daarvoor werden bij de experimenten op het Henegouwerplein en Schuttersveld geboden door de projectorganisatie van Sportieve vernieuwing. Die is er echter niet in elke deelgemeente. Een andere mogelijkheid die veel navolging heeft gevonden, is het oprichten van een Servicepunt Sport in verschillende deelgemeenten. Het centrale knooppunt van die servicepunten ligt bij Recreatie Rotterdam. Vanuit deze servicepunten worden bewoners, sportverenigingen, buurtinstellingen en scholen geholpen en ondersteund bij hun vragen en verzoeken op sportief en recreatief gebied. Inmiddels staat dit organisatie-model voor sportondersteuning in de landelijke schijnwerpers, en is het een 'voorbeeldproject' in het kader van SPiN (sportinfrastructuur). Dat wil zeggen dat het model van deelgemeentelijke servicepunten voor de sport nauwlettend wordt gevolgd en geanalyseerd, zodat ook andere gemeenten deze organisatievorm kunnen toepassen.

Sociaal beheer

Een belangrijke opbrengst van de projecten op het terrein van jeugd, sport en openbare ruimte is het besef bij de gemeente en deelgemeenten om openbare, laagdrempelige sportvoorzieningen in de wijken te creëren door herbestemming of herinrichting en deze in stand te houden. Bebouwing van openbare ruimte is onomkeerbaar en daardoor een rigoureuze keuze. Met name de ervaringen van Sportieve vernieuwing hebben uitgewezen dat de schaarse openbare sportvoorzieningen een belang-

rijke functie vervullen voor de leefbaarheid in stadswijken.

Slechts de aanwezigheid en toegankelijkheid van sportvoorzieningen is niet voldoende. De accommodatie dient jongeren uit te nodigen om er gebruik van te maken. Deze gedachtengang is een belangrijke les uit de ervaringen met Sportieve vernieuwing: het volstaat niet om uitsluitend accommodaties te stichten, ze moeten vooral goed beheerd en gebruikt worden. Het betrekken van potentiële sporters bij beheer en gebruik bevordert dit proces.

In Rotterdam wordt dit gestimuleerd door middel van 'sociaal beheer'. Sociaal beheer is 'het reguleren van het gebruik van de buitenruimte door middel van correctie en stimulering zodat de buitenruimte optimaal in zijn functie kan worden benut en een hoge betrokkenheid van bewoners bij hun omgeving blijft bestaan of wordt vergroot'.

26

Bij de keuze en organisatie van beheeractiviteiten gaat het in feite om een aanvulling op de inrichting van de openbare ruimte. Beheeractiviteiten kunnen zijn:

- toezicht voor de handhaving van veiligheid, bijvoorbeeld op pleinen en in parken;
- het aanbieden van faciliteiten, zoals sport- en spelmateriaal;
- het aanbieden van sport- en spelactiviteiten;
- het stimuleren van zelforganisatie van sportactiviteiten;
- het betrekken van gebruikers/sporters bij beheer en toezicht;
- het inspelen op de behoefte van jongeren bij het activiteitenaanbod en de organisatievorm.

Langs deze wegen kan sociaal beheer van openbare sportvoorzieningen twee doelen dienen:

- 1 zorgdragen dat de buitenruimte optimaal voor het gestelde doel wordt gebruikt (sport, spel, ontmoeting, evenement);
- 2 het bereiken van sociale doelstellingen zoals het bevorderen van een goed leefklimaat, betrokkenheid bij de buurt, een sport- en spelattitude en gezond bewegen.

De coördinatie van sociaal beheer ligt bij de lokale overheid, in de Rotterdamse situatie bij de deelgemeente. Wijkcoördinatoren zijn degenen die samenwerking tussen de partners in het beheer op maat vormgeven. Betrokken partners zijn de politie, gemeentelijke diensten (Recreatie Rotterdam, GGD, Gemeentewerken en DSO), welzijnsorganisaties (sociaal-cultureel werk, opbouwwerk, migrantenorganisaties) en bewoners, waaronder uiteraard ook de jeugd.

In sociale beheerprogramma's staan alle beheerinitiatieven vermeld die gericht zijn op het beter laten functioneren van de buitenruimte, en op het behouden of vergroten van de betrokkenheid van bewoners bij hun omgeving. Vijf hoofdgroepen van beheerinitiatieven geven aan waaraan aandacht besteed wordt: wijkveiligheid, normen en waarden, cultuur, zelfbeheer van bewonersgroepen en sportstimulering.

Jeugdparticipatie

De voorbeeldprojecten in deze brochure laten zien dat het betrekken van jongeren bij de inrichting en het beheer van sport- en spelvoorzieningen in de openbare ruimte een belangrijke succesfactor is. Jongeren weten immers goed welke wensen zij hebben ten aanzien van het gebruik. Bovendien denken zij graag mee over de keuze van voorzieningen, de inrichting en organisatie. Dit vereist van de betrokken instanties een open en flexibele houding, zodat gemakkelijk ingespeeld kan worden op nieuwe ideeën. Lessen uit jeugdparticipatieprojecten maken hierbij het volgende duidelijk:

- In de communicatie met jongeren moet het gaan om duidelijke informatie en concrete, realiseerbare projecten, bij voorkeur dicht bij huis en gericht op de korte termijn.
- Jongeren moeten serieus worden genomen door de betrokken organisaties.
- Binnen de betrokken organisaties moet een breed draagvlak zijn voor jeugdparticipatie. Dit draagvlak moet zich gedurende het proces blijven ontwikkelen.
- Jeugdparticipatie vergt een proces van vallen en opstaan; het is een zaak van lange adem. Niet zelden is hier een cultuurverandering binnen de betrokken organisaties voor nodig.

27

In de projecten Sportieve vernieuwing en het skatepark is met deze jeugdparticipatielessen goed rekening gehouden, hoewel het geduld van jongeren soms wel op de proef is gesteld. Vooral het bestuurlijke besluitvormingstraject is voor jongeren ondoorzichtig en langdurig.

Beleid en organisatie

Uit de evaluatie van Sportieve vernieuwing hebben we een aantal succesfactoren gehaald die voor nieuwe projecten van belang kunnen zijn:

- een goed gecoördineerde beleidsmatige en uitvoerende ondersteuning van gemeentelijke diensten op de terreinen welzijn, sport, onderwijs, GGD'en, ruimtelijke ordening, beheer openbare ruimte en sociale zaken;
- een aanpak op wijkniveau, waar deze beleidslijnen daadwerkelijk samenkomen, en die aansluit op de behoefte van deelgemeenten en hun bewoners en instellingen;
- een structuur die vrij eenvoudig kan aansluiten bij andere beleidsontwikkelingen, zoals de Brede School, integraal wijkbeheer, werkgelegenheidsprojecten en jeugdparticipatie.

Gebleken is dat het functioneren van de projectleiders in Rotterdam van grote invloed is geweest op het verloop van de projecten. Projectleiders die voldoen aan de volgende functie-eisen, hebben sterk bijgedragen aan een goed verloop van de voorbeeldprojecten.

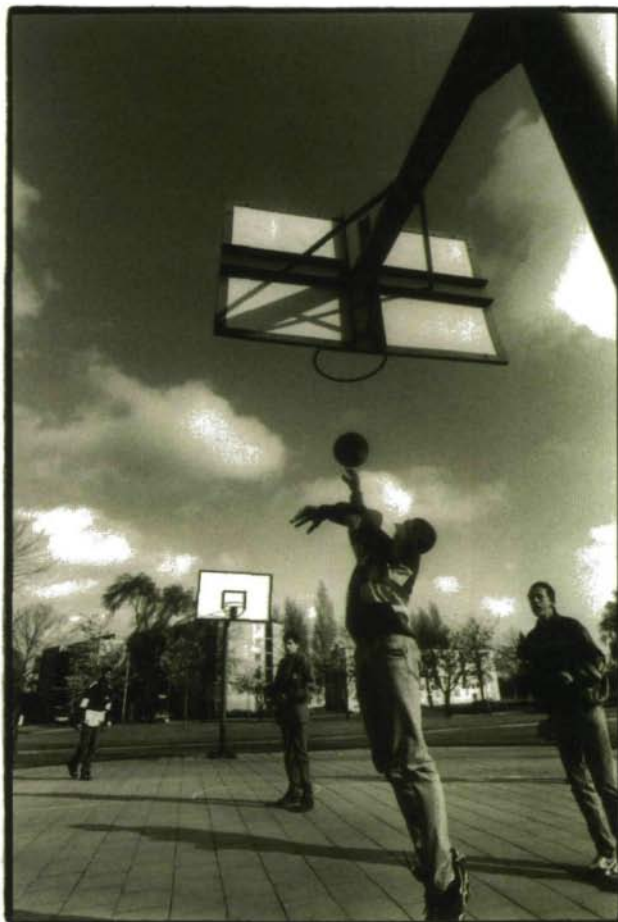
Functie-eisen projectleiders

- een integrale werkwijze: sport heeft juist op wijkniveau duidelijke raakvlakken met ruimtelijke ontwikkelingen, welzijnswerk en onderwijs. Deze raakvlakken moeten door de projectleiders worden gesignaleerd en benut;
- in plaats van een productgerichte werkwijze dienen de projectleiders meer uit te gaan van het proces, oftewel de wijze waarop bewoners tot sportbeoefening zijn te mobiliseren;
- de projectleiders dienen de buurt/wijk goed te kennen; hun blikveld en oriëntatie gaan verder dan de sportaccommodatie. Ze zijn bekend met allerlei buurtorganisaties, zoals scholen, welzijnsinstellingen en sportclubs;
- de belangrijkste vaardigheid van de projectleiders is werken in teamverband en

samenwerken met partners; ze hebben talent voor het samenbrengen van, en het bevorderen van samenwerking tussen verschillende partijen, zoals deelgemeentelijke diensten, scholen, het sociaal-cultureel werk, sportclubs en bewonersgroepen. De projectleider is een bruggenbouwer;

- de projectleiders moeten, daar waar het gaat om uitvoering van stimuleringstaken, goed kunnen delegeren en ondersteunen; het is zaak om buurtbewoners, sportclubs, scholen en wijkinstellingen bij sportstimulering te betrekken door ze verantwoordelijkheid te geven.

28

Buitenkanalen

Vandaag-de-dag hebben verschillende ontwikkelingen een positieve invloed op nieuwe initiatieven ten aanzien van jeugd, sport en openbare ruimte. Gunstige ontwikkelingen zijn:

Aandacht voor de stedelijke openbare ruimte

Het inzicht is gegroeid dat, in verband met de stedelijke leefbaarheid, de buitenruimte in de stad 'teruggewonnen' moet worden en behouden moet blijven voor bijvoorbeeld sport en spel. De afgelopen jaren is de aandacht voor de leefbaarheid van buurten en wijken groeiende. De kwaliteit van de openbare ruimte maakt daar deel van uit. Buurt- en wijkbeheer is een organisatiemethode om de leefbaarheid te bevorderen. Bewonersparticipatie is een belangrijk onderdeel van buurt- en wijkbeheer. Langs die weg heeft de wijkbevolking inbreng in planvorming en beleid bij het vergroten van de leefbaarheid. Dit betekent dat ook jongeren hun wensen en behoeften voor voorzieningen kenbaar kunnen maken. Bij buurt- en wijkbeheer gaat het dus niet alleen om fysieke, maar ook om sociale aspecten, zoals het ontmoeten van buurtgenoten, veilig buiten spelen en het introduceren van nieuwe bewoners.

29

Ontwikkelingen in het onderwijs

In de jaren negentig is een grotere behoefte ontstaan voor naschoolse en buitenschoolse opvang (verlengde schooldag, 'Brede School'). Daarnaast is er sprake van een herwaardering van het bewegingsonderwijs en schoolsport. In het kader van de verlengde schooldag wordt de school ook beschouwd als een 'venster' op de samenleving in het algemeen en de wijk in het bijzonder. Er is een programmalijs 'sport en bewegen' waarbinnen scholieren kennis kunnen maken met takken van sport die ook door externe docenten aangeboden worden. Naschoolse opvang is er meer op gericht dat jongeren na schooltijd worden opgevangen, zodat ze niet doelloos op straat rondhangen. De doelen die hieraan gekoppeld worden, zijn minder ambitieus dan bij de verlengde schooldag. Ook bij naschoolse opvang kunnen sport en spel een functie hebben als zinvolle tijdsbesteding. Overigens kan die lijn worden doorgetrokken naar tieneropvang. Deze vorm van opvang is sterker gericht op specifieke doelgroepen van tieners. Sport- en spelactiviteiten worden hierbij ingezet als preventief middel (voorkomen van afglijden van jongeren, voorkomen van overlast). Tieneropvang is van oudsher ondergebracht in het jongerenwerk. Er is, naast de rol van sport in de verlengde schooldag en naschoolse opvang, sowieso een groeiende aandacht voor het

bewegingsonderwijs en schoolsport. In het primair onderwijs is de vakleerkracht weer verplicht gesteld. Door schoolsportactiviteiten wordt een brug geslagen naar sportaanbieders in de omgeving van de school. Hiervoor organiseren deze sportaanbieders samen met de scholen sportoriëntatiecursussen. Scholen grijpen sport soms aan als promotiemiddel. In Rotterdam doet een aantal basisscholen dat met 'de sportieve basisschool'. Daarnaast loopt er een viertal meerjarige pilotprojecten schoolsport in het basis- en voortgezet onderwijs. Deze proefprojecten worden getrokken door consultants schoolsport.

De terugkeer van jeugdbeleid

30

Na jarenlange bezuinigingen is er weer volop aandacht voor activerend jeugdbeleid. Jeugdparticipatie moet ervoor zorgen dat jongeren zelf bijdragen aan de organisatie van activiteiten door mee te denken, mee te beslissen en mee te doen. De Rotterdamse voorbeeldprojecten laten zien dat de jeugd graag zelf een eigen verantwoordelijkheid neemt, zowel in de fase van ideevorming, als tijdens het ontwerpproces of in het gebruik en beheer. Dat je hier niet vroeg genoeg mee kunt beginnen, bewijst het succesvolle 'Duimdrop', en in het verlengde daarvan 'Thuis op straat'. Het verleden had immers uitgewezen dat een eenzijdig sportaanbod 'van bovenaf' de jeugd passief maakte. Nu luidt het adagium: geef de jeugd zelf een stem en eigen verantwoordelijkheid zodat zij zelf kan bepalen wat er op pleinen, velden en straten allemaal mogelijk is. Sportverenigingen zouden zich die boodschap nog meer kunnen aantrekken.

Erkenning van de maatschappelijke betekenis van sport

Eveneens in de jaren negentig is zowel op landelijk als lokaal niveau waardering gekomen voor de maatschappelijke betekenis van sport, en is de bereidheid gegroeid om de sportsector daarvoor te ondersteunen. Deze maatschappelijke betekenis schuilt in het bevorderen van een gezonde leefstijl, persoonlijke vorming, integratie van bevolkingsgroepen en een economische waarde. Door deze politieke erkenning is de weg geplaveid voor een grotere inbreng van de sportsector. Het aantal projecten waarin de sportsector vertegenwoordigd is, is de laatste jaren aanmerkelijk toegenomen. Bij inrichtingsvraagstukken wordt vaker een advies gevraagd vanuit de sportsector. Dit bevordert een proces waarbinnen een afgewogen beslissing wordt genomen over de vraag naar voorzieningen, die op maat, veelal op buurtniveau, beantwoord moet worden. Bovendien beschouwen andere (deel)gemeentelijke sectoren sport niet langer als 'concurrent' maar als een middel om eigen doelstellingen mee te verwezenlijken. En dat is winst.

Samenhang in beleid vereist samenwerking

Een laatste ontwikkeling die gunstig is geweest voor het cluster jeugd, sport en openbare ruimte is het toegenomen belang van 'integraal beleid' en 'integraal werken'. Hand in hand daarmee gaat een grotere bereidheid tot samenwerking tussen verschillende beleidssectoren en wijkinstellingen. Met name op wijkniveau vertaalt dit zich in projecten met een groot aantal participerende organisaties, zoals Thuis op straat, het skatepark en de Schiehaven-Mullerpier. Door deze samenwerking wordt de kwaliteit en reikwijdte van projecten vergroot. Er wordt niet uitsluitend gedacht vanuit één belang of perspectief, maar vanuit meerdere: de veiligheid, de stedenbouwkundige kwaliteit, het fysieke beheer, het gebruik en functioneel toezicht, de betekenis voor en inbreng van de wijkbewoners etcetera. Integraal beleid klinkt weliswaar behoorlijk ambtelijk en abstract, maar de betekenis ervan voor de lokale praktijk in de wijken is duidelijk zichtbaar.

31

Achteraf kan worden gesteld dat Sportieve vernieuwing in een aantal opzichten in de pas, en op een aantal punten vooruit liep. Tegenwoordig zijn de vier sporen van Sportieve vernieuwing nog volledig actueel en op de praktijk georiënteerd. Sportieve vernieuwing sluit goed aan bij de hiervoor aangestipte ontwikkelingen. Dat is de belangrijkste reden geweest voor Recreatie Rotterdam om het stedelijke sport-stimuleringsbeleid volledig te baseren op het concept van Sportieve vernieuwing. Een aantal andere gemeenten in Nederland is dit niet ontgaan. Ook zij hebben dit beleid, of elementen uit de beleidskoers, overgenomen. Sportieve vernieuwing, maar ook de andere voorbeeldprojecten, hebben hun buitenkansen goed benut!

Geïnterviewde sleutelpersonen

Frank Begbie	projectleider Jeugdparticipatie, Recreatie Rotterdam
Jan Bekkers	projectmanager Werkgelegenheid, Recreatie Rotterdam
Ton Huiskens	Werken aan de stad, sociaal ontwikkelingsbedrijf Rotterdam
Klaas Huls	beleidsmedewerker Jeugdbeleid, Recreatie Rotterdam
Dolf Lammerts van Bueren	projectleider, stichting Opzoemer Mee
Martin Mallon	beleidsmedewerker Sport, deelgemeente Delfshaven
Ewout Nieuwenhuijs	specialist Buitenruimte, Recreatie Rotterdam

Brochures en rapporten

Iedere deelgemeente heeft inmiddels een actieplan sportstimulering uitgebracht. Deze rapporten kunnen bij Recreatie Rotterdam worden opgevraagd.

Van Dijk, Van Someren en Partners

1992 *Sporen naar Sportieve vernieuwing*. Basisdocument voor het experimenteel beleidskader 'Sportieve vernieuwing' in de gemeente Rotterdam. In opdracht van de Dienst Recreatie Rotterdam.

Van Dijk, Van Someren en Partners

1993 *Twee kansen voor open doel*. Een haalbaarheidsonderzoek naar twee experimenten in het kader van Sportieve vernieuwing. In opdracht van de Dienst Recreatie Rotterdam.

32

Van Dijk, Van Someren en Partners

1998 *Buiten kansen voor sport*. Evaluatie van 4 jaar experimenteren met Sportieve vernieuwing in Rotterdam. In opdracht van Recreatie Rotterdam.

Huiskens, Ton, Jan de Boer e.a. (red.)

1998 *Thuis op straat*. Stichting Werken aan de Stad en Stichting Program: Rotterdam.

Projectteam Schiehaven-Mullerpier

1999 *Sport-evenemententerrein Schiehaven-Mullerpier* (folder), Studio I.S., Rotterdam.

Recreatie Rotterdam

1994 *Een onse sport... mag 't iets meer zijn?* Rotterdam.

Recreatie Rotterdam

1997 *Met Topspin de Ruimte in!* Actieplan sportstimulering deelgemeente Delfshaven. Rotterdam.

Recreatie Rotterdam

1999 Produktgroep wijkvoorzieningen RMO, *Beleidsplan Skatepark Westblaak*, Rotterdam.

Recreatie Rotterdam

1999 *Jeugdparticipatie Rotterdam*. Plan van aanpak. Rotterdam.

Recreatie Rotterdam

1999 *Notitie Opgroeien en Vrijtijdsbesteding*. Nadere uitwerking van het thema vrijetijd binnen het collegeprogramma opgroeien. Rotterdam.

Recreatie Rotterdam

1999 *Kansen voor de Sport* (brochure). Rotterdam.

Rijpma, S.G. en J. van Nierop

1991 *Sportieve vernieuwing: de sport in Rotterdam in beweging*. Publicatienummer 3 van de stafafdeling Beleidsontwikkeling en Planning van de Dienst Recreatie Rotterdam.

(R) *ecreative* ROTTERDAM